

TIMBRO

Vem ska va president?

Veteraner och amatörer i den amerikanska valrörelsen

Johan Ingerö

TIMBRO • November 2015

Om författaren

JOHAN INGERÖ är sedan hösten 2015 ansvarig för välfärdsfrågor på Timbro. Han var tidigare presschef i Kristdemokraternas partiledarstab, ledarskribent på Svenska Dagbladet, redaktör på Magasinet Neo och kommunikationskonsult på flera byråer. Han har under många år även bevakat amerikansk politik och anlitas återkommande av svenska medier som expertkommentator och debattör. I februari reser han till New Hampshire för att bevaka primärvalet på plats.

© Författaren och Timbro 2015

Omslag: Hellsten kommunikation

ISBN: 978-91-87709-97-5

www.timbro.se

info@timbro.se

Innehåll

Inledning • 4

Vägen till 270 – konsten att bygga amerikanska väljarallianser • 6

Framtidens utmaningar – demografi och ideologi • 12

Demokraternas situation och kandidater • 14

Republikanernas situation och kandidater • 17

Slutsatser • 23

Inledning

Ett gammalt ordstäv i amerikansk politik lyder "Democrats fall in love, Republicans fall in line". Med detta menas att Demokraterna väljer kandidat med hjärtat och vanligtvis föredrar kandidater som är ideologiskt renläriga, ofta till priset av att bli ovalbara. Republikanerna anses å sin sida offra de mest kompromisslösa ideologerna till förmån för pragmatiska men kompetenta personer som anses kunna samla tillräckligt med stöd för att erhålla nycklarna till Vita huset.

Ordstävet är naturligtvis en förenkling, men innehåller ändå några korn av sanning. Under sjuttio- och åttiotalen var de republikanska kandidaterna oftast mer erfarna och valbara än de demokratiska. Detta kan även illustreras av hur många presidentkandidaturer de båda partiernas nominerade sedan 1960 haft bakom sig. Barack Obama, John Kerry, Bill Clinton, Michael Dukakis, Walter Mondale, Jimmy Carter, George McGovern och John F Kennedy nominerades alla på första försöket. Bara två kandidater, Hubert Humphrey och Al Gore, har nominerats efter upprepade försök.

Republikanernas mönster ser annorlunda ut. Mitt Romney, John McCain och George H W Bush nominerades på andra försöket. Ronald Reagan och Bob Dole först på tredje. Endast Richard Nixon, Barry Goldwater och George W Bush har lyckats på första försöket, och i två av fallen var omständigheterna speciella: Nixon var sittande vice president och Bush betraktades, i kraft av sitt familjenamn, som ett beprövat kort.

Inför valet 2015 tycks den gamla vägkartan dock vara kraftigt omritad. Demokraterna kommer, med till visshet gränsande säkerhet, att nominera Hillary Clinton, en tämligen pragmatisk politiker med lång och bred erfarenhet som dessutom kandiderar för andra gången. Men om Demokraterna därmed betar sig som republikaner, betar sig Republikanerna mer som demokrater än vad Demokraterna någonsin själva gjort. Av de fem just nu hetaste namnen har tre aldrig innehaft något politiskt ämbete. Dessa är fastighetsmagnaten och tv-personligheten Donald Trump, neurokirurgen Ben Carson och den tidigare Hewlett Packard-direktören Carly Fiorina. De två andra, Marco Rubio och Ted Cruz, är visserligen senatorer men måste ändå betraktas som nya i topolitiken. Båda är sjuttioåriga och ingen av dem har ens hunnit fullgöra sin första mandatperiod – Rubio tillträdde 2011 och Cruz 2013. Den sorts republikaner som enligt den historiska mallen borde ligga i loppets framkant, erfarna guvernörer som Jeb Bush, John Kasich och Chris Christie, har hittills misslyckats kapitalt med att få fart på sina kampanjer.

Antingen är detta bara tillfälliga anomalier och logiska följder av USA:s turbulenta tvåtusental, eller också håller ett tektoniskt skifte på att äga rum i amerikansk politik. Den här texten kommer att förklara och beskriva amerikanska politiska skeenden och trender under efter-

krigstiden, och resonera om vilken betydelse de har för dagens politiska verklighet. Den kommer att diskutera de båda partiernas förutsättningar utifrån rådande läge, studera persongalleriet och spekulera i vad rådande och kommande demografiska trender har för betydelse för partiernas förutsättningar. Syftet är att begripliggöra den pågående valrörelsen.

Vägen till 270, eller konsten att bygga allianser

USA kan inte jämföras med Sverige. Dels för att landet är för stort och heterogent, dels för att det politiska systemet är så väsensskilt från vårt. Där våra partier fungerar som (och är) föreningar påminner de amerikanska snarare om federationer. De båda dominerande partierna har alltid haft stora inbördes skillnader, och deras delstatsorganisationer är i någon mening lika mycket en produkt av sin omgivning som av partitraditioner.

Låt oss i stället jämföra USA med EU, leka med tanken att EU ska få en folkvald president och att de dominerande partierna är EU-parlamentets två största grupper, liberalkonservativa/kristdemokratiska EPP och socialdemokratiska PES. Den interna kampen skulle bli hård i båda lägren. Svenska socialdemokrater skulle antagligen stödja en kandidat med förhållandevis restriktiv syn på EU:s roll och befogenheter. Partikamrater i Frankrike och Italien skulle tvärtom driva ett namn som vill öka Bryssels befogenheter och flytta upp mer ekonomisk makt till den federala nivån.

Även i EPP skulle de frågorna vålla viss träta mellan nord och syd. Men där skulle det oundvikligen även uppstå kamp om så kallade moralfrågor, inte minst abortfrågan där svenska EPP:are med största sannolikhet skulle rösta för en liberalare linje än vännerna från Polen, Irland och Portugal.

Och när dammet lagt sig skulle båda partierna, om än under visst grymtande, ställa upp bakom ett gemensamt namn. Och på motsvarande sätt skulle den nominerade behöva samla och omfamna alla länders partivänner, inklusive dem som arbetat hårt för en annan kandidat. En svensk kandidat skulle således behöva släppa sitt hårda motstånd mot jordbruksstöd, och en spansk skulle tvingas till en mer pragmatisk syn på aborter och HBT-frågor än i ett inhemskt val.

På samma sätt förhåller det sig i amerikansk politik. I båda partierna finns personer som kallar sig liberala, moderata och konservativa. En republikan från New York, Vermont eller Massachusetts hör med stor sannolikhet till den mer liberala fåran i sitt parti. En demokrat från Georgia, Texas eller Mississippi är förmodligen något mer konservativ än det egna partiets program, i synnerhet om han eller hon råkar vara vit.

Konsten att bli president har alltid varit synonym med konsten att svetsa ihop tillräckligt många av dessa ofta sinsemellan motstridiga intressen och på så sätt vinna det erforderliga antalet elektorsröster, för närvarande 270 stycken. Demokraternas "New Deal Coalition" och Republikanernas "Sun Belt Coalition" gjorde just det.

Låt oss titta närmare på Sydstaterna och den betydelse de haft från andra världskrigets slut till våra dagar. Under nästan hundra år från inbördeskrigets slut kunde Demokraterna automatiskt räkna in söderns

väljare och elektorer i sin kolumn. De vita sydstatsbor som utgjorde röstlängden vägrade mangrant rösta på Republikanerna – Lincolns parti. De få svarta i södern som hade rösträtt var inte sällan republikaner, av samma skäl. Dessa svarta republikaner med rösträtt var dock få, och Demokraterna kunde i regel räkna med att vinna omkring nittio procent av rösterna i varje given sydstat. Med valet i Sydstaterna således givet på förhand kunde Demokraterna i stället lägga tid och resurser på stora delstater som New York, Illinois, Ohio och Kalifornien. Det moraliska priset för denna ytterst framgångsrika tid i Demokraternas historia var emellertid högt. Koalitionen byggde ju på att partiet såg mellan fingrarna med söderns raslagar, något som många liberaler i norr hade svårt att svälja.

När Demokraterna omsider kom att stödja medborgarrättsrörelsen var det början till slutet för partiets hegemoni i Sydstaterna. Det blev också slutet för den formella segregationen av vita och svarta, och när frågan i början av sjuttioalet kunde anses avgjord en gång för alla öppnades fältet för andra frågor som skulle komma att minska Demokraternas inflytande i regionen. Dels handlade det om ekonomi – allt fler i de en gång så fattiga Sydstaterna hade fått det så gott ställt att de nu behövde betala federal inkomstskatt. Och i och med detta blev de mindre förtjusta i federala utgifter än vad de varit under depressionen. 1970-talets abortdebatt, samt naturligtvis det domstolsutslag som legaliserade abort i USA, förfärade också många väljare i det södra bibelbältet. Vid samma tid blev Demokraterna allt mer förknippade med sextio- och sjuttioalets motkultur – motstånd mot Vietnamkriget, flower power etcetera – med påföljden att många medelålders och äldre demokrater med konservativa böjelser helt enkelt inte kände igen sig längre. Och i stället för att fortsätta vara konservativa demokrater blev många av dem republikaner.

På så vis lades grunden för det som kom att bli Republikanernas rekyl mot Franklin D Roosevelt, och som skulle sända Richard Nixon, Ronald Reagan samt far och son Bush till Vita huset. Solbältskoalitionen – så kallad eftersom den sträckte sig genom landets varmare delar hela vägen från Kalifornien till Florida – lyckades förena söderns värdekonservatism med västerns libertarianska nybyggeranda. Båda grupperna var konservativa, men på olika sätt. Och de intresserade sig för olika frågor. Men de delade en skepsis mot den federala statsmakten som inte minst Reagan älskade att häckla.

Denna exceptionellt framgångsrika väljarkoalition hade tre avgörande pelare.

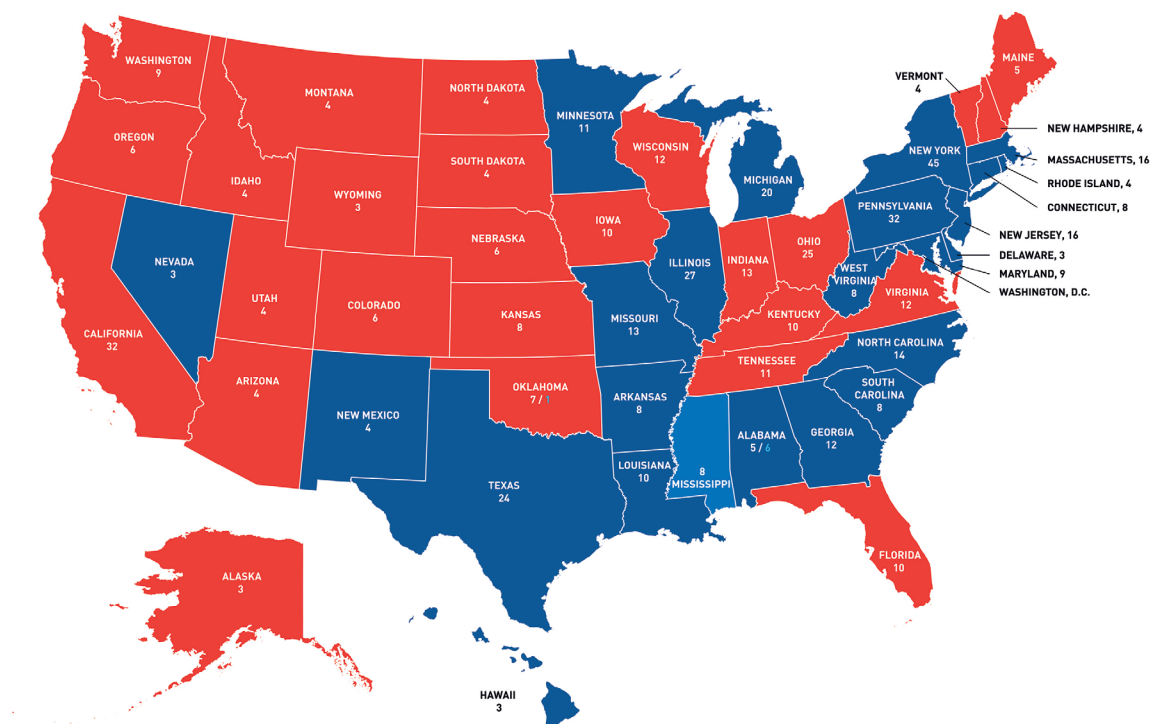
- *Sedeln* – avregleringar, privatiseringar och skattesänkningar var viktigt för att nå och behålla libertarianer och klassiskt konservativa.
- *Svärdet* – upprustningen mot det då alltjämt påtagliga sovjetiska hotet var en viktig fråga inte bara för högern utan även för många mittenväljare som upplevde att USA höll på att hamna i bakvattnet.

- *Korset* – i praktiken har republikanska presidenter gjort rätt lite för att glädja kristna högerväljare. Men de mindre beslut som fattats, exempelvis slopat bistånd till kliniker som ägnar sig åt abortrådgivning, har varit symboliskt viktiga för dessa väljargrupper.

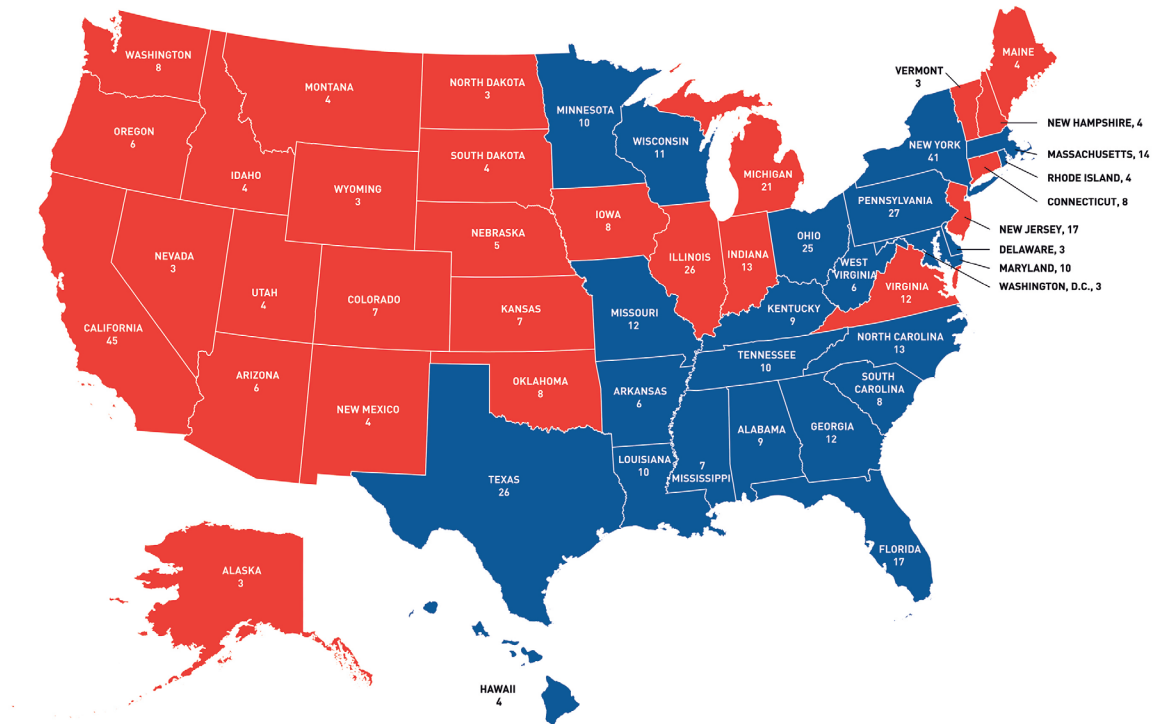
För att koalitionen ska kunna fungera måste var och en av dessa tre pelare vara åtminstone hyfsat välvillig till minst en annan. Och så har det länge varit. De ekonomiskt respektive moraliskt konservativa grupperna förstår sig inte alltid på varandra, men båda är i regel vänligt inställda till försvaret. Stödet för såväl Reagans tuffa linje mot Sovjetunionen som för George W Bushs insatser mot terrorismen togs båda emot väl av både ekonomiskt och moraliskt konservativa väljargrupper. Däremot upprördes många konservativa av Nixons diplomatiska närmanden till Kina, vilka sågs som orimliga eftergifter. Hans (och senare Gerald Fords) utrikesminister Henry Kissinger tvingades i praktiken bort av partiets mer hårdföra flygel, och bidrog starkt till Republikanernas splittring inför och förlust i valet 1976.

För att visa hur de här frågorna förändrat det politiska landskapet kan vi titta på kartor över några tidigare presidentval.

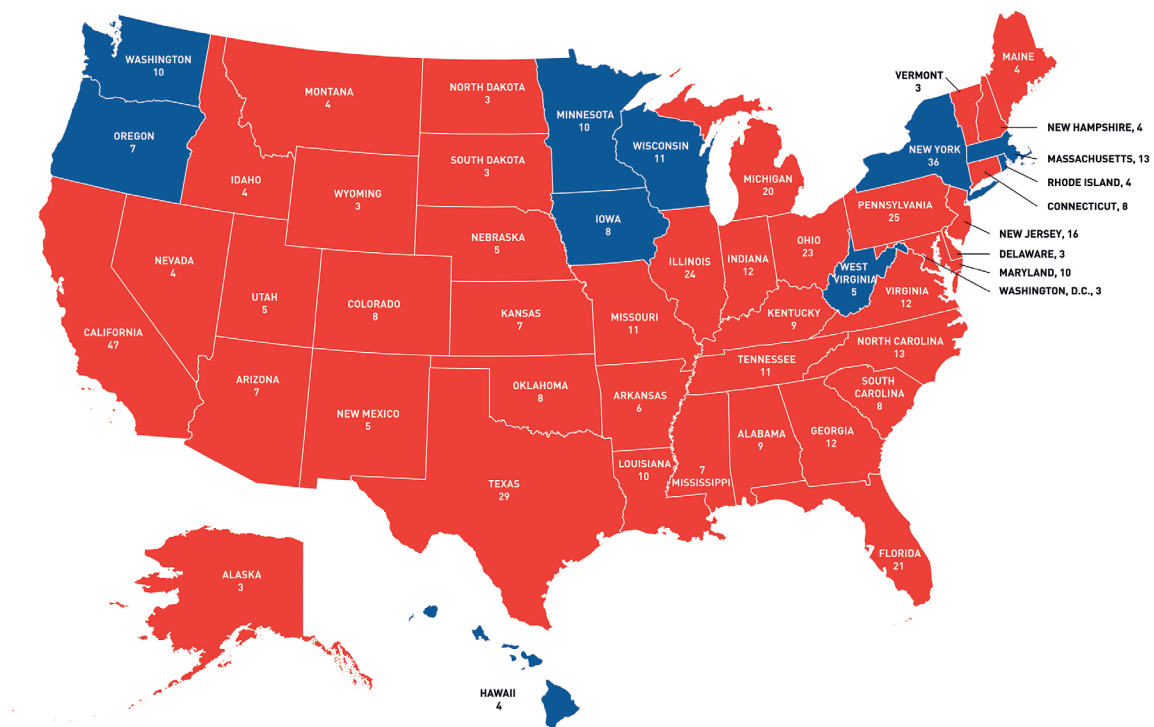
1960: Demokraten John F Kennedy har vunnit en hårfin seger över republikanen Richard Nixon. Demokraterna dominerar fortfarande södern, medan västern och mellanvästern är övervägande republikansk mark. Nordöstra USA är någorlunda jämnt uppdelat mellan partierna.

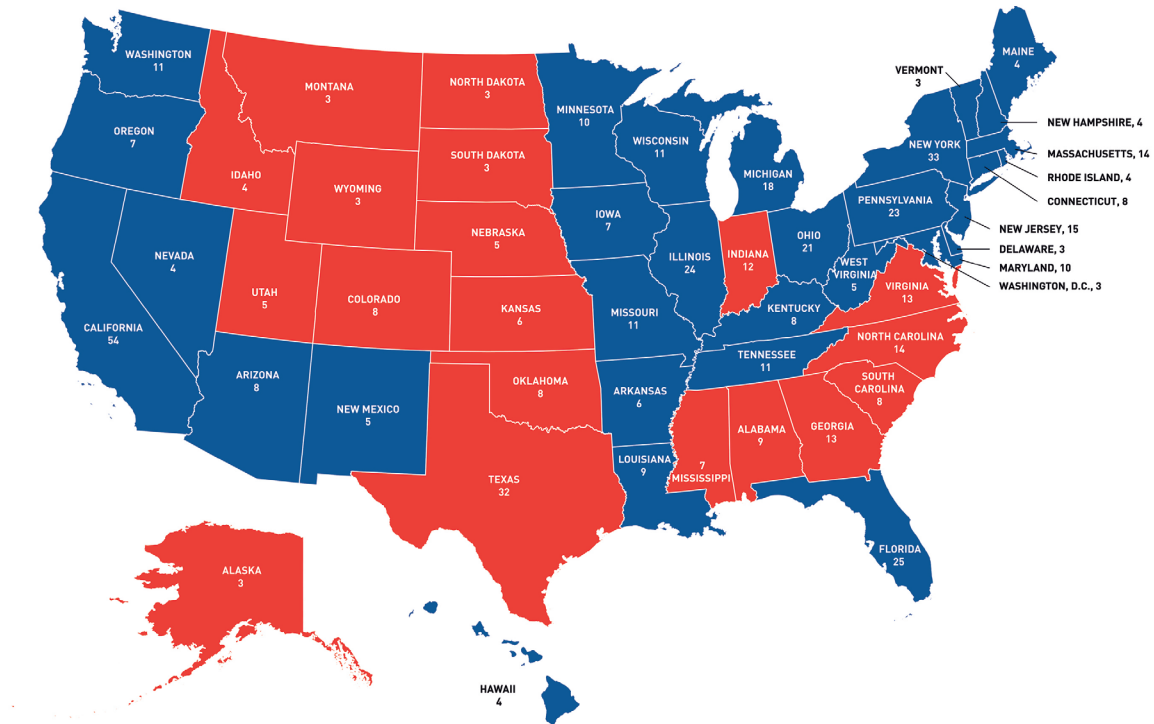
1976: Demokraten Jimmy Carter har besegrat republikanen Gerald Ford. De geografiska mönstren från 1960 har om något blivit ännu tydligare. Demokraterna har vunnit tio av elva sydstater, medan Republikanerna nu har ett fast grepp om västra USA. Nordost är fortfarande delat.

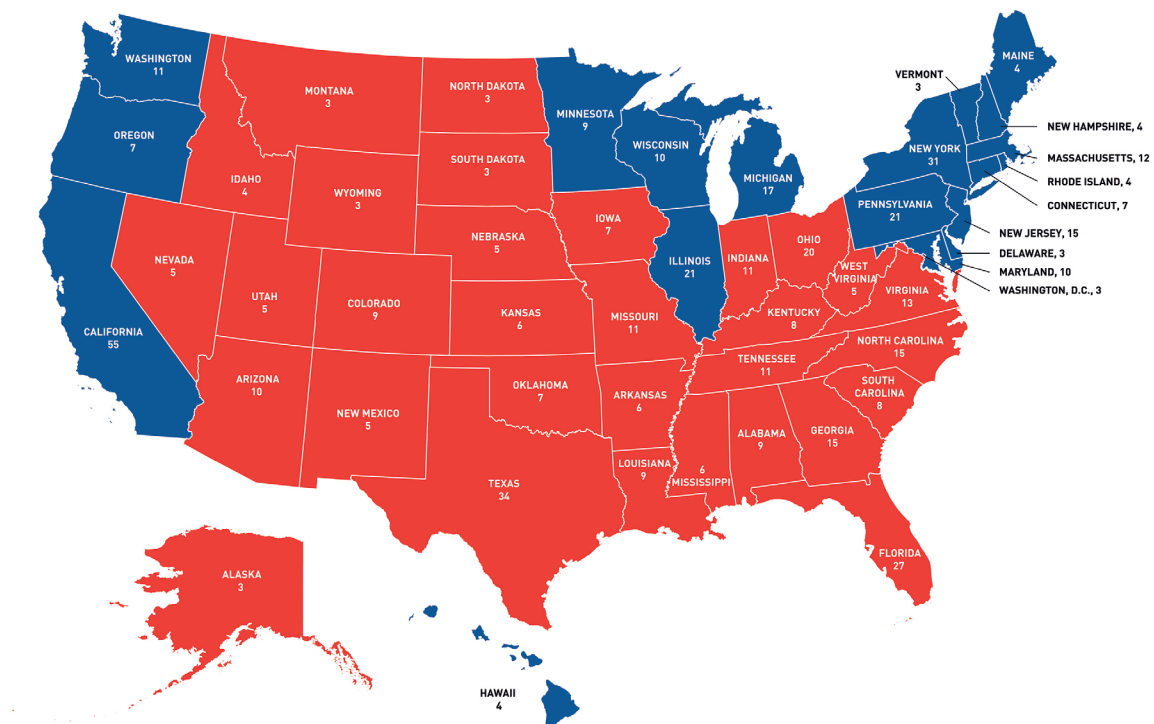
1988: Efter åtta år med Reagan har stödet för Republikanerna börjat vackla på den liberala västkusten. Men fortfarande är solbältskoalitionen för stark för att kunna förlora. Sydstaterna och mellanvästern går unisont till George H W Bush.

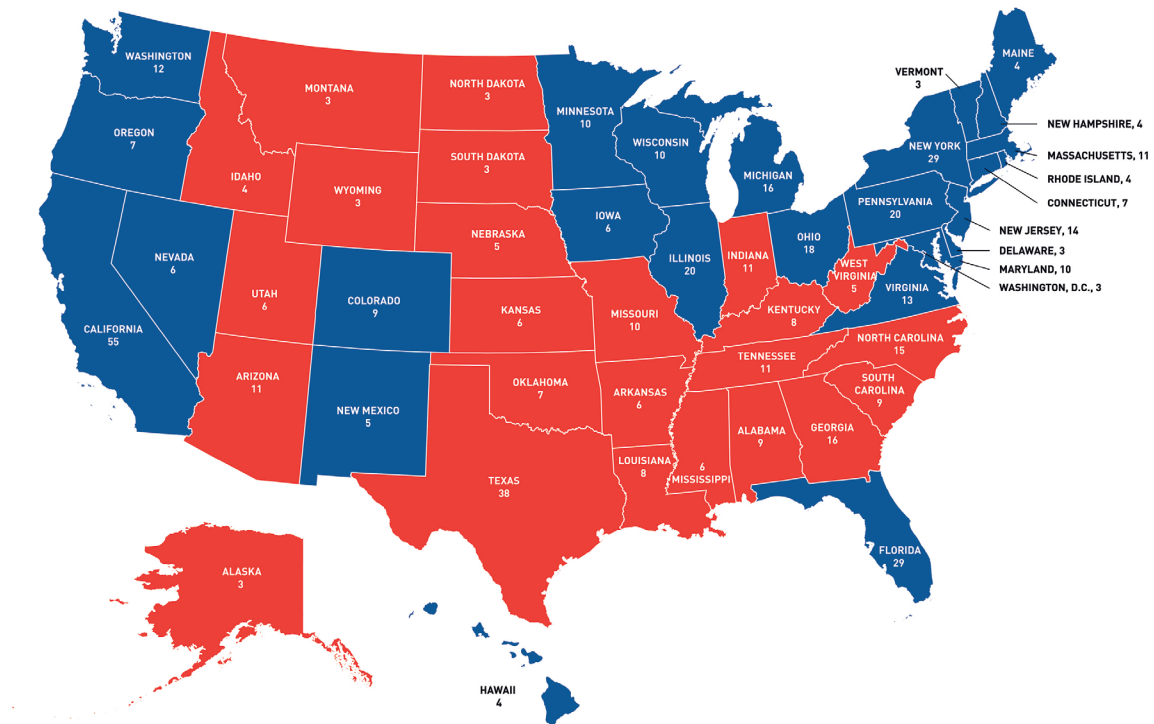
1996: President Bill Clinton har blivit omvald. Liksom fyra år tidigare har han vunnit fyra sydstater och dessutom hela västkusten.

2004: George W Bushs seger över John Kerry är jämnare än kartan ger sken av. Södern är solitt republikansk, men om Kerry hade vunnit exempelvis Florida (vilket Clinton gjorde åtta år tidigare och som Obama skulle göra fyra år senare) hade han vunnit hela valet. Nordöstra USA är från och med detta val stabilt parkerat i den demokratiska fällan.

2012: I det senaste valet vann Barack Obama över Mitt Romney. Precis som 2008 är segermarginalen så stor att det inte hade spelat någon roll om han förlorat i alla sydstater. Söderns ”veterätt” mot presidentkandidater är därmed avskaffad. Notera hur Demokraterna och Republikanerna sedan sjuttioalet bytt delstater med varandra. Den en gång så republikanska västkusten hamnar helt i Demokraternas kolumn för sjätte gången på raken.

Framtidens utmaningar – demografi och ideologi

Bilderna i det förra stycket illustrerar de stora förändringar som ägt rum i USA. Det gäller väljarna, men även partierna. 1960 var Republikanerna i någon mening ett mittenparti mellan Demokraternas två flyglar: de liberala demokraterna i nord och väst, och de konservativa dito i syd. I dag råder, de kvarvarande regionala skillnaderna till trots, inga tvivel om att Demokraterna och Republikanerna utgör vänstern respektive högern i landet. Det reser i sin tur en spännande fråga: vilka förändringar väntar i framtiden, och hur påverkar det partiernas framtidsutsikter? Om detta kan vi bara spekulera. Men två moderna tendenser förtjänar att nämnas. Dels den tilltagande urbaniseringen, dels den allt större andelen amerikaner som tillhör en etnisk minoritet. I dagsläget gynnar båda Demokraterna.

Barack Obamas vinnarkoalition är inte lika lättdefinierad som de två ovan nämnda föregångarna. Men en kraftig förenkling ger vid handen att det handlar om storstadsbor och minoriteter. Om dessa grupper fördelats mer jämnt mellan partierna hade han, allt annat lika, inte blivit president. Siffrorna talar sitt tydliga språk. 2004 vann George W Bush drygt fyrtio procent av de latinska väljarna. 2012 fastnade bara 27 procent av dem för Mitt Romney, som intog en hård linje i migrationspolitiken. Skulle denna trend fortsätta så kommer den att innebära en smärre katastrof för Republikanerna, vilka är helt beroende av delstater som Texas, Florida, Oklahoma, Arizona och Nevada för att vinna – i synnerhet så länge de är ovalbara i stora delstater som Kalifornien, New York och Illinois.

På samma sätt förhåller det sig med svarta väljare. Under 1930-, 1940- och 1950-talen lockade Republikanerna mellan tjugofem och 40 procent av de svarta väljarna. Från 1960-talet och framåt har de vunnit som mest femton procent (Nixon och Ford) och som lägst 4 procent (McCain, dock mot Obama). Det faktum att dessa båda grupper i dag står för omkring 20 procent av rösterna förvärrar Republikanernas demografiska huvudvärk. Man ska vara försiktig med att extrapolera den här sortens siffror – förändringar i väljarmönstren har en förmåga att överraska dem som försöker. Men att Republikanerna måste bli bättre på att nå minoritetsgrupperna framstår ändå som relativt uppenbart.

Men om Republikanerna har problem med minoriteterna så har Demokraterna ett seglivat problem med majoriteten. En Gallup-studie av presidentval visar att Demokraterna sällan vinner mer än drygt 40 procent av de vita väljarna, vilka alltså utgör den i särklass största etniska gruppen. Tittar man i stället på manliga väljare så ser det ungefär likadant ut. Kombinerar man olika faktorer framstår Demokraternas situation som verkligt problematisk. Vita utan högskoleexa-

men – en gång i tiden en solitt demokratisk väljargrupp – röstar i dag republikanskt med siffror i storleksordningen 65–35. I dagsläget räcker detta för Demokraterna tack vare det stora stödet från minoriteter och från vita med högskoleutbildning. Men samtidigt finns någonstans ett tak för hur stor andel av den gruppen som Demokraterna kan vinna, och statistiskt sett måste partiet nu vinna 4–5 procentenheter av de latinska väljarna för att väga upp varje förlorad procentenhet bland vita väljare.

Så hur ska partierna förhålla sig till väljarna? Hos såväl Republikanerna som Demokraterna finns två huvudsakliga skolor. Partiernas respektive pragmatiker, inte sällan guvernörer eller kongressledamöter från delstater där partierna är någorlunda jämnstarka, menar att fokus bör vara på att vinna mittenväljarna (moderater). Detta kräver således ett stort mått av pragmatism och att de ideologiska utsvävningarna får stanna vid ”långsiktiga visioner”. Den andra skolan, som dominerat politiken under tjugohundralet, menar tvärtom att det viktiga inte är att övertala motståndarens sympatisörer utan att mobilisera och att motivera de egna så att de faktiskt går till vallokalen.

För det senare argumentet talar att valdeltagandet är lågt, och att det således finns gott om folk att locka från sofforna. Men det, menar tillskyndarna, kräver skarpa ideologiska konflikter. Och det råder inga tvivel om att alltför renläriga besked i sakfrågorna (inte minst demografiskt känsliga frågor som reformering av pensionssystemet) alienerar osäkra väljare i politikens mittfåra. Strategin har emellertid varit framgångsrik i perioder. George W Bush investerade hårt i konservativa väljare, som är den största gruppen. Med tillräckligt stor segermarginal på den fronten hade han råd att tappa såväl moderata som liberala väljare, enligt teorin. Och för honom fungerade det. Men väljarnas ideologiska preferenser är rörlig materia, och Bushs strategi är inte nödvändigtvis lika gångbar i dag. Om vi i stället för 2004 betraktar valet 2012 så visar Gallup att Mitt Romney slog Barack Obama med 97–3 bland republikaner och med 82–18 bland konservativa. Obama slog å sin sida Romney med 95–5 bland demokrater, 92–8 bland liberaler, 67–33 bland moderata och med 53–47 bland oberoende.

Ingen av dessa siffror talar för att Romney spelade för lite på den konservativa planhalvan. I synnerhet det svaga stödet bland moderata väljare antyder i stället att den faktiskt rätt moderata Romney borde ha gett dem mycket mer av sin uppmärksamhet. De konservativa, som är djupt skeptiska mot Obama, hade han förmodligen nått i vilket fall. Kruxet för Romney, liksom för alla andra som aspirerar på presidentposten, var naturligtvis att han för att vinna nomineringen först var tvungen att ta sig igenom primärvalen. Och i primärvalen är partiernas renläriga aktivister oproportionerligt starka.

Så med detta som utgångspunkt, hur bör man tolka de båda partiernas respektive kandidater och deras strategier?

Demokraternas situation och kandidater

Historien talar för att de har en seg uppförsbacke framför sig. Att ett parti vinner fler än två påföljande presidentval händer mycket sällan. Under nittonhundratalet finns bara två maktsviter längre än åtta år: Roosevelt/Truman 1933–1953 och Reagan/Bush 1981–1993. Det skulle dock, av tidigare nämnda demografiska skäl, kunna inträffa nu.

Demokraternas startfält är ovanligt begränsat. I normalfallet hade man kunnat förvänta sig uppemot tio seriösa kandidater (utöver de lika traditionsenliga som chanslösa perennerna i form av lokala aktivister, akademiker och dylikt) i ett val där varken en president eller en vicepresident är med i leken. Den här gången har det bara funnits fem stycken, varav två redan har hoppat av. Dessa två är dock värda ett omnämnande.

Den ena är Lincoln Chafee, som varit både senator från och guvernör i den lilla delstaten Rhode Island. Chafee kommer från en prominent republikansk familj och var en av de sista framträdande liberala republikanerna. Han stödde öppet Obama i valet 2008 och gick formellt över till Demokraterna 2013. Den andra är Jim Webb, tidigare bland annat senator från Virginia. Om Chafee var en av de sista framträdande liberala republikanerna är Webb en av de sista framträdande konservativa demokraterna. I frågor om vapenlagar, miljön, försvaret och positiv särbehandling står han Republikanerna nära. Och han vidhåller intill våra dagar att ambitionen bakom Vietnamkriget var god, även om strategin var dålig. Det behöver väl inte sägas att de demokratiska gräsrotterna inte fullt ut omfamnade hans budskap. Liksom Lincoln Chafee avslutade han sin kandidatur i oktober 2015.

De återstående demokratiska kandidaterna är:

Martin O'Malley

O'Malley är tidigare guvernör i Maryland och var dessförinnan borgmästare i Baltimore. Han är en för vår tid typisk storstadsdemokrat, med progressiva och socialliberala åsikter på de flesta områden utom möjligen illegal invandring där hans inriktning varit mer blandad. Han har hittills inte gjort några större avtryck alls i kampanjen och bedöms av de allra flesta vara helt chanslös. Han kandiderar förmodligen främst för att stärka sitt varumärke inför framtiden. Som kuriosas kan nämnas att karaktären Thomas Carcetti, en Baltimore-politiker i den populära tv-serien *The Wire*, delvis är byggd på O'Malleys person.

Bernie Sanders

Senator Sanders från Vermont är en på många sätt helt osannolik amerikansk presidentkandidat. Han kallar sig socialist, och även om han alltid samarbetat med Demokraterna i kongressen är han invald på ett oberoende mandat. Det var först 2015, i samband med presidentkandidaturen, som Sanders fullt ut tog steget in i det demokratiska partiet.

Bernie Sanders skulle i Sverige framstå som en socialdemokrat något till vänster om partiets mittfält. Han intar tidstypiska vänsterståndpunkter i nästan i alla frågor (offentlig välfärd, sexualpolitik, skatter, internationella relationer etc) och framhåller ofta de nordiska modellerna som idealiska. Det enda undantaget från detta mönster är hans syn på vapenlagar. Sanders hemstat Vermont är lantlig och har som lantliga delstater i allmänhet få restriktioner av rätten att bära och äga skjutvapen. För detta har Sanders mottagit hård kritik från många demokrater, inklusive Hillary Clinton och Martin O'Malley.

Hittills har dock Sanders kandidatur gått långt över allas, inklusive hans egna, förväntningar. Han drar storpublik på sina kampanjmöten, och har tidvis legat över storfavoriten Hillary Clinton i tidiga delstater som New Hampshire. Delvis tjänar Sanders på det blygsamma antalet konkurrenter. Det, i kombination med Clintons särställning, har låtit honom samla ihop partivänstern, som annars brukar delas mellan diverse olika uppstickarkandidater. Han åtnjuter viss popularitet bland de vita arbetarklassväljare som Demokraterna annars har problem med att nå, och naturligtvis även bland välutbildade vänsterliberaler.

Det mesta tyder ändå på att Bernie Sanders till sist kommer att tvingas dra sig ur. Den 74-årige senatorn befinner sig alldeles för långt vänsterut för att kunna vinna något betydande väljarstöd, och det inser Demokraterna. Att vissa mätningar säger att han skulle klara sig bättre än Hillary Clinton mot valfri republikan kan förmodligen lämnas därhän, då tidiga mätningar säger rätt lite om hur väljarna agerar i skarpt läge. Hillary Clinton har dessutom varit klok nog att inte delvis gå honom till mötes, vilket annars är en vanlig effekt som uppstickare kan uppnå. Hon inser att det hon säger nu kan vändas mot henne nästa höst. Därmed blir Sanders i praktiken isolerad på sin kant.

Hillary Clinton

Den tidigare utrikesministern, senatorn och presidenthustrun kräver ingen omfattande presentation. Hon är en av landets mest erfarna och kunniga politiker. Hon känner alla som behöver kännas i Washington och de flesta av världens mer betydande ledare. Hennes tuffhet och uthållighet ifrågasätts av ingen. Hon behärskar de flesta frågorna inom både in- och utrikespolitiken. Om hon blir president kommer hon förmodligen att vara den mest förberedda någonsin, väsentligt mer så än vad Barack Obama var. Även om hennes kampanj skakats något av det starka stödet för Bernie Sanders så tyder det mesta på att han inte utgör något allvarigare hot mot hennes kandidatur.

Ändå kommer hon att få arbeta hårt för att vinna väljarnas förtroende. Dels för att hon söker en tredje demokratisk period i Vita huset, som efterträdare till en president med förhållandevis svalt stöd. (Obamas förtroendesiffror ligger runt fyrtiofem procent, vilket historiskt sett är för lågt för att en partikamrat ska kunna vinna.) Men också för att respekten för henne inte matchas av motsvarande tillgivenhet.

Väldigt många väljare, inte minst de vita män ur arbetarklassen som Demokraterna inte har råd att fortsätta tappa, varken gillar eller litar på henne. En mätning gjord av institutet Quinnipiac visade att det vanligaste ord folk associerar till hennes namn är "lögnare". Även "opålitlig" och "ohederlig" hamnade högt upp.

Till viss del är detta konsekvenser av hennes hantering av attacken mot USA:s diplomatiska postering i Benghazi, Libyen hösten 2012. I de påföljande undersökningarna, som i skrivande stund alltså pågår, har republikaner anklagat såväl Obama-administrationen som Clinton personligen för bristande samarbetsvilja. En annan envis fråga är hennes hantering av en privat epost-server under åren som utrikesminister. Även i denna fråga pågår utredningar, bland annat hos FBI. Skulle någon av dessa visa på något formellt juridiskt fel från hennes sida kan det bli ett närmast oöverstigligt hinder på hennes väg mot Vita huset.

Men frågan om hennes (och Bill Clintons) grad av ärlighet har funnits betydligt längre än så, och den som googlar henne får oundvikligen upp mängder av bilder med tillgjorda eller föregivet ondskefulla miner. Just knepet med osmickrande bilder, som även användes i hög utsträckning mot Nixon, lär återkomma i undervegetationen. Föreställningen om hennes opålitlighet är förmodligen så djupt rotad att hon inte kan göra särskilt mycket åt saken. I stället kommer hon att fortsätta betona sin kompetens och tuffhet, och i övrigt hoppas att väljarna innerst inne tycker att det är rätt vettigt att i farliga tider ha en statschef/ÖB som inte alltid spelar helt efter regelboken

I debatter fungerar hon utmärkt, och har dominerat stort i mötena med Bernie Sanders och Martin O'Malley. Men i intervjuer är hon garderad, distanserad och kalkylerad, och hittills tyder mycket på att väljarna inför detta val tvärtom efterlyser raka rör. Erfarenheten talar visserligen för att allt detta får mindre betydelse under valrörelsens slutskede, men Hillary Clinton kan ändå inte ta något för givet.

Republikanernas situation och kandidater

Om Demokraternas startfält är ovanligt litet så är Republikanernas ovanligt stort. Hela arton legitima kandidater (vi bortser återigen från diverse perenner) har offentliggjort planer på att ta sig till Vita huset, och fjorton av dem kvarstår. Det stora antalet hänger delvis samman med att partiet anser sig ha goda segerchanser efter åtta år med Obama, men är också en konsekvens av att partiet i dag är mer uppdelat mellan olika falanger än på länge. Den stora frågan är om någon av dem kan samla ihop och ena partiet inför nästa hösts stora batalj. Denna omständighet, som åtminstone på kort sikt är problematisk för det republikanska partiet, är också vad som gör dess primärval så intressant. På samma sätt som 1964 års blodiga kamp mellan den konservative Barry Goldwater och den liberale Nelson Rockefeller kan detta primärval få stor betydelse för partiets utveckling framöver.

George Pataki

Den tidigare New York-guvernören är ett annat av de få kvarvarande exemplen på liberala östkustrepublikaner. Han försvarar aborträtten, har byggt ut New Yorks offentliga sjukvård, är miljöengagerad och förhållandevis HBT-vänlig. Det faktum att han är mer i linje med partiets allmänna hållning i ekonomiska frågor (han förespråkar skattesänkningar, utgiftsminskningar och privatiseringar) har inte räckt för att glädja primärvalsväljarna, och hans utslag i opinionsmätningarna är så lågt att det knappt är mätbart.

Rick Santorum

Den tidigare senatoren från Pennsylvania klarade sig bättre i primärvalen för fyra år sedan än vad han gör nu. Politiskt är han ändå rätt intressant. Han hör till de republikaner som oroas av partiets vikande stöd i landets nordöstra delar, men är samtidigt långt ifrån en liberal av Pataki-snitt. Santorum kombinerar en, med republikanska mått mätt, vänlig inställning till fackföreningar och offentlig välfärd med en kompromisslöst konservativ syn på exempelvis aborter, HBT-rättigheter och pornografi. För fyra år sedan väckte han viss uppståndelse med att kampanja i slipover, något som dock gjorde succé bland konservativa arbetarväljare i bland annat Iowa. Han har förvånat vissa med att uttala sig vagt restriktivt om dödsstraffet, och är en svuren fiende till partiets libertarianer. Inget talar för att han denna gång får samma lyft som 2012. Å andra sidan talade ingenting för honom då heller.

Jim Gilmore

Gilmore var för cirka femton år sedan guvernör i Virginia, och är en hyfsat konservativ mainstream-republikan. Han anses ha varit en rätt

effektiv guvernör men har varit borta från offentligheten länge, och hans kandidatur har knappt uppmärksammats över huvud taget.

Lindsey Graham

Senatoren från South Carolina är konservativ, men inte lika konservativ som sin hemstat. Detta har gjort att han ibland betraktas som en moderat republikan, en beskrivning som i stora drag är felaktig. I senaten hör han emellertid till de mer kompromissvilliga i sitt parti. Graham är starkt försvarsvänlig och förespråkar samma aktivistiska utrikespolitik som George W Bush och John McCain. Har gjort en tämligen slät figur i primärvalskampanjen.

Rand Paul

Rand Paul är libertarian och son till den libertarianske ikonerna och flerfaldige presidentkandidaten Ron Paul. Han har goda relationer till Tea Party-rörelsen, med vars hjälp han lyckades bli invald i senaten för delstaten Kentucky 2010. Han är svuren motståndare till elektronisk övervakning, Bushs utrikespolitik, säkerhetspolitisk aktivism och rent generellt till de flesta lagar som stiftas i Washington. Han är större bland näaktiva än bland gräsrotter, men hänger med någotsånär i mätningarna. Oddsens för att han skulle nomineras är dock skyhöga.

John Kasich

Kongressveteranen och numera Ohio-guvernören Kasich är enligt många bedömare en av de mest kompetenta kandidaterna. Han är otvivelaktigt en av de mest meriterade. De republikanska gräsrotterna tycks dock vara mer intresserade av annat än just erfarenhet för närvarande, och Kasich har klarat sig dåligt i mätningarna. I debatterna har han uttryckt frustration över partiets uppstickare, vilket gett honom en något orättvis stämpel som gnällig gubbe. Han har dessutom en bakgrund hos Lehman Brothers, investmentbanken som kraschade 2008 och därmed bidrog starkt till finanskrisen, en inte oproblematiske bakgrund för någon som söker stöd hos republikanska gräsrotter som i sin tur är urförbannade på bankbailouts.

Mike Huckabee

Mike Huckabee misstänks ibland för att bara kandidera på låtsas, i syfte att kunna sälja fler böcker och föredrag. Baptistpastorn och mångåriga Arkansas-guvernören är dock en oomstritt skicklig politiker, som dessutom utgör ännu ett intressant exempel på de republikaner som är konservativa i moralfrågor utan att nödvändigtvis vara speciellt höger i sin syn på ekonomi. Huckabee är en av få som motsätter sig några förändringar av det alltmer underfinansierade amerikanska pensionssystemet, vilket förmodligen till stor del beror på att hans kärnväljare är äldre låg- och medelinkomsttagare som är livrädda för besparingar på det området. Den frejdige Huckabee är en skicklig och entusiast-

merande kampanjare och debattör men har denna gång inte klarat av att utnyttja detta lika effektivt som 2008, då han var en av de republikanska primärvalsfinalisterna. Han förekom i spekulationerna om vem Mitt Romney skulle välja som vice kandidat 2012 och kan kanske bli aktuell även denna gång. Högre än så lär han dock inte nå.

Carly Fiorina

Näringslivsprofilen Fiorina började sin bana som trainee på AT&T och klättrade sedan hela vägen upp till vd-stolen hos Hewlett-Packard. Hon har aldrig innehaft något politiskt ämbete men har länge haft politiska ambitioner. 2008 var hon rådgivare i John McCains presidentkampanj och 2010 var hon Republikanernas kandidat i Kaliforniens senatsval men förlorade mot den sittande senatoren Barbara Boxer. Fiorina har fått utmärkta recensioner i de debatter som hållits hittills, och även om det knappast är troligt att hon vinner nomineringen så bör man hålla ögonen på henne. Hon är en mycket tänkbar minister i en framtida republikansk administration, och kan kanske rentav bli partiets kandidat till vicepresident.

Jeb Bush

Den senaste presidentkandidaten i USA:s mest framgångsrika politiska dynasti har det mycket motigt. Inledningsvis var han favorittippad i kraft av namn, nätverk och meriter. I skrivande stund är dock hans opinionsstöd ensiffrigt. Han samlade tidigt in mer pengar än någon annan, men mycket av det har gått åt utan att de goda resultaten velat infinna sig. Han har nu tvingats till nedskärningar av både löner och personalmängd i den egna kampanjorganisationen. Han skulle liksom Kasich klara av jobbet som president men ligger på många sätt helt fel i tiden. De amerikanska primärvalsväljarna är argare än på länge, och söker sig till kandidater som speglar deras känslor. Bush uppvisar knappt några känslor alls, och uppfattas främst som en typisk Wall Street- och Washington-kopplad etablissemangspolitiker. Alltså ganska exakt det som de konservativa gräsrotterna alltmer gör uppror emot. Det är dock för tidigt att räkna ut honom. Han är kompetent, kan sannolikt samla in mer pengar om det kniper och har spottat upp sig lite grann efter ett par inledande debattfiaskon. Ändå talar det mesta för att denna Bush inte kommer att bli den republikanska fanbäraren nästa höst. Och även om han skulle bli det så är det inte säkert att han är rätt motståndare mot just Hillary Clinton. Den kritik som finns mot henne finns nämligen även mot honom, och det finns alltså viss risk att Republikanerna med Jeb Bush i spetsen skulle beröva sig själva sin bästa anfallsvinkel mot en mycket svår motståndare.

Chris Christie

Den frispråkige New Jersey-guvernören fördes av många fram som en idealisk utmanare till Obama inför valet 2012. Som orädd guvernör i

ett starkt demokratfäste bedömdes han vara mycket lovande. Christie avböjde dock den gången, och hösten 2015 tycks nyhetens behag ha avtagit. Christie är som de flesta östkustrepublikaner tämligen liberalt lagd i de så kallade moralfrågorna och diskuterar dem helst inte alls om han kan slippa. Han har inga invändningar mot registrerat partnerskap för homosexuella men motsätter sig renodlade äktenskap. Har tidigare försvarat aborträtten men säger sig nu vara abortmotståndare. Sannolikt intar han de ståndpunkterna mer av politisk nödvändighet än av övertygelse. Christie är en god debattör med bevisad förmåga att nå bortom partiets kärnväljare. Problemet är att det främst är kärnväljarna som står mellan honom och nomineringen. Han är en osannolik primärvalsvinnare men tänkbar som vice president eller justitieminister i en republikansk administration.

Marco Rubio

Senator Rubio från Florida var en gång Jeb Bushs adept. I dag har han passerat sin gamle läromästare i mätningarna och passade dessutom på att fullständigt köra över honom i en av de republikanska debatterna. Rubio är en av få, kanske den enda, av årets kandidater som lyckas överbrygga klyftan mellan partietablissemangen och dess gräs-rötter. Han väver skickligt sin livshistoria som son till fattiga kubanska flyktingar omkring ett socialkonservativt budskap om arbete och plikt. Flera av partiets dolda makthavare, som tappat hoppet om Bush, sägs nu ha Rubio som Plan B. Många menar att han skulle vara den svåraste motståndaren för Hillary Clinton, som i jämförelse skulle se både insutten och gammal ut. Andra är tvärtom rädda att han skulle se för ung och äppelkindad ut bredvid den ärrade motståndaren. Oavsett vilket, så råder det inga tvivel om att Rubio lyckats placera sig väl i skärningspunkten mellan förnyelse och traditionell republikanism. Det kan räcka hela vägen till Vita huset.

Ted Cruz

Senator Cruz från Texas är ett av de mest spännande republikanska namnen just nu. Den kompromisslöst konservative Cruz är ständigt i luven på sina kolleger i senaten, inklusive de egna partiledarna som ogillar honom minst lika mycket som han dem. Han backas upp av Tea Party-rörelsen och anklagar regelmässigt sitt eget parti för att svika sina egna vallöften och frotera sig med huvudstadens alla lobbyister och särintressen. Det tonläget ger honom inte överdrivet många vänner bland kollegerna, men han bär deras agg likt en hedersmedalj som han stolt visar upp för sina supportrar. Cruz populism hindrar dock inte att han är synnerligen intelligent och kunnig. Hans gamla lärare från Princeton och Harvard har beskrivit honom som så briljant att han hamnar utanför skalan. Cruz har till skillnad från de flesta andra kandidaterna avstått från att angripa Donald Trump. Tvärtom har han lagt sig nära honom, och de har till och med haft gemensamma kampanjmöten.

Gissningsvis räknar Cruz med att Trump inte håller hela vägen och investerar därför i dennes supportrar hellre än att alienera dem genom att skälla på deras nuvarande favorit. Cruz ansågs inledningsvis inte vara någon stark kandidat, och än har hans siffror inte skjutit i höjden. Men han arbetar långsiktigt och har vid det här laget mer insamlade pengar i sina kampanjkassor än någon annan republikan, inklusive Jeb Bush. Enligt all konventionell kunskap borde Cruz inte kunna vinna varken nomineringen eller valet nästa år. Frågan är dock hur långt han kan komma innan någon får stopp på honom. Oavsett vilket, är han en person som på ett eller annat sätt kommer att spela roll för Republikanernas utveckling framöver. Det kan vara värt att lyssna till Demokraternas gamle kampanjguru James Carville: ”Jag anser att [Cruz] är den mest begåvade och orädda republikanska politikern på trettio år.”

Ben Carson

Den pensionerade neurokirurgen Ben Carson är ytterligare en kandidat som ingen hade brytt sig om under i stort sett vilket annat valår som helst. Att det i skrivande stund ändå är han som utgör det största hotet mot Donald Trump får åtskilliga republikanska veteraner att vilja dra täcket över huvudet på obestämmd framtid. Carsons politiska karriär, eller vad man vill kalla den, tog sin början 2013 då han var huvudtalare på National Prayer Breakfast, ett årligt evenemang i Washington där presidenten normalt närvarar. De tal som hålls där är oftast inte särskilt partipolitiska. Men Carson passade på att angripa såväl Barack Obama (som satt några meter bort) som dennes sjukvårdspolitik och filosofin bakom den. Tilltaget spred sig i konservativa kretsar; Carson blev på kort tid en eftertraktad föredragshållare och valde kort tid senare att kandidera till president.

Som debattör har Carson rönt stora framgångar genom att göra dåligt ifrån sig. Sina starkt socialkonservativa åsikter framför han i ett slags halvsovande tonläge och han snubblar ofta på orden. Som kontrast till de retoriskt finkalibrerade konkurrenterna tycks det fungera utmärkt i denna valrörelse, där erfarenhet och business as usual är det sista som efterfrågas av de konservativa gräsrotterna. På senare tid har Carson kritiserats för att ha överdrivit historier om sina vilda ungdom, och just bristande hederlighet har han inte råd att förknippas med då hela hans image bygger på att vara den schysta, vanliga amerikanen som vill återge politiken dess värdighet.

Donald Trump

2016 års stora fråga kan mycket väl komma att bli ”Hur länge håller Donald Trump?” Fastighetsmagnaten må vara en ny erfarenhet för de svenskar som inte sett dokusåpan ”The Apprentice”. Icke så för amerikanerna, som sedan flera decennier vant sig vid den excentriske affärsmannen med den lika excentriska frisyren. Hans drastiska uttalanden och udda framtoning, som får resten av världen att häpna, är ingen

nyhet för amerikanerna. För egen del hörde jag första gången talas om honom i den samhällssatiriska seriestrippen "Bloom County" (i Sverige mer känd som "Opus") någon gång i mitten av nittioalet. I ett avsnitt av serien skadades Trump allvarligt och kunde endast räddas genom att hans hjärna transplanterades till en av huvudkaraktärerna, katten Bill. Detta ledde till att Bill gick från att vara en sympatisk, om än ofta narkotikapåverkad, vän till de övriga karaktärerna till att bli en megaloman entreprenör. Detta må vara anekdotiskt men är nog ett ganska representativt exempel på hur Trump uppfattas och skildras i USA. Och det är förmodligen även skälet till att han kommer undan med uttalanden och beteenden som ingen etablerad politiker skulle överleva. De har helt andra förväntningar på honom än på sina politiker. Och i en tid då båda partierna dras med svagt förtroende och där landet uppfattas vara i dåligt skick anser många att han inte rimligen kan vara så mycket värre än någon annan. Däremot mer underhållande. Och därmed är vi tillbaka vid huvudfrågan: Hur länge kommer Trumps kandidatur att hålla? Att han tog ledningen i somras är en sak – det analyserades generellt som en tillfällighet – men ledningen har nu hållit i sig i ett halvår, och de första primärvalen väntar runt hörnet.

Det finns vissa tecken på att Trump börjat ta sin egen kandidatur på större allvar och försökt uppträda samlande, till exempel sa han i november att alla de republikanska kandidaternas skatteförslag är bättre än Hillary Clintons. Men han är fortfarande långt ifrån en vanlig kandidat, och att han skulle kunna bli president får ses som mycket osannolikt. Samtidigt vore det dumt att avfärda honom som bara en clown. Det krävs trots allt både begåvning och hårt arbete för att göra vad han gjort, i form av kommersiella succéer inom en svår och hårt konkurrensutsatt bransch.

Slutsatser

Det amerikanska startfältet inför primärvalen, med Trump, Carson och Cruz hos Republikanerna och Sanders hos Demokraterna ser i stort sett ut som det gör på grund av hur missnöjda amerikanerna är med sitt lands prestationer under tjugohundratalet. Det kan vara svårt att som boende i Sverige, som ju klarade av finanskrisen utan större blessyrer, förstå hur hårt USA träffades av konjunkturfallet 2008. Själv kunde jag inte undgå att märka det, i samband med resor genom flera av de fatigare delstaterna mitt under det ekonomiska tumultet. Vid ett tillfälle stannade jag vid en stor och nybyggd galleria i Pine Bluff, Arkansas, för att proviantera. Väl inne i byggnaden upptäckte jag att nästan alla lokaler stod tomma. Affärerna hade närmast mangrant gått omkull. En av den vanligaste sortens reklamskyltar jag såg var erbjudanden om att sälja tandguld. Lägg till detta det svåra internationella läget och den amerikanska krigströttheten, och bilden av ett både sargat och utmatat land tar form. I sådana länder blir status quo mindre populärt.

Stora delar av USA genomgår en förtroendekris vad politiken och politikerna beträffar. Det gäller i synnerhet de aktivister som sätter tonen i början av varje valrörelse i samband med att kandidater ska utses. Vi kan räkna med att trenden avtar något i takt med att fler amerikaner får upp intresset för valet, men att den kommer att färga hela valrörelsen fram till november 2016 kan vi lugnt räkna med.

Det bör tilläggas att detta inte är unikt för USA. I flera europeiska länder står uppstickarpartier och dito politiska företrädare starkare, och har mer makt, än på mycket länge. Det gäller Storbritannien (Jeremy Corbyn), Danmark (Dansk Folkeparti), Grekland (Syriza och ANEL), Norge (Fremskrittspartiet) och naturligtvis även Sverige. Men i USA förstärks möjligen intrycket genom det amerikanska valsyste- met, som ju lägger stor tonvikt på kandidaternas personliga egenskaper. Det finns gott om skäl att kritisera de mer populistiskt lagda kandidaterna på båda sidor. Men lika lite som Sverigedemokraternas väljare avskräcks av kritiken mot det egna partiet är det säkert att Trumps och Sanders supportrar kommer att göra det.

